

Befejeztük a 2006-ban elkezdett X. szelvény bontását, ami egyértelműen tisztázta a belsővárban lévő katlanszerű mélyedés eredetét. A korábban elért felszint (S130) átvágtuk, alatta egy 40–50 cm vastag, kemény szürke agyagréteg volt (a Vár-hegyen nincs természetes agyag, ezt idehozták). Az agyagréteget a sziklafelszínen közel vízszintesen helyezték el. Kiderült, hogy ez lehetett a vár ciszternája, annak alját vízzáró agyaggal tapasztották ki. A vár felhagyása után a ciszterna elkezdett feltöltődni, ennek eredménye a 60 cm vastag réteg létrejötte. A 18. századi kastélyépítkezéshez kapcsolódó kőbányászás során a ciszterna oldalfalait is elkezdték letermelni. Az S130 szint lett a bányászat járósintje, ettől felfelé éles törésű a szikla (kővágás nyoma), ettől lefelé lágy törésű a szikla (a ciszterna eredeti sziklába vágott oldala). A lágy törésű szikla ívelődése alapján hozzávetőlegesen kiszerezhető a ciszterna eredeti mérete. A ciszterna falainak kibányászásával egész bányaudvart alakítottak ki, ennek É-i szélét fogtuk meg a XI. szelvény D-i végében. Ez a visszatöltődött 18. századi eredetű bányaudvar látható ma a katlanszerű mélyedésben a hegy közepén.

A tavaly a VII. szelvényben megfogott külső várfal külső oldalát is megvizsgáltuk az idén. Vastag szemetes, humuszos, törmelékes réteget bontottunk el, amelyben sok 17. sz. végi lelet volt. Ez egy várbelsőből másodlagosan kikerült réteg, amely a várfalak pusztulása után erodált a belsővárból lefelé. Alatta itt is megtaláltuk a XI. szelvényben regisztrált vöröses-barnás, faszenes réteget, benne sok 17. sz. végi szeméttel. Ennek egyelőre nem kerestük meg az alját, egy mesterséges szinten megálltunk a bontásával. A rétegződés meghatározása után az itt lévő külső várfal külső falsíkját egy 8 m széles szakaszon megtisztítottuk a humusztól és a másodlagos rétegtől.

SZÖRÉNYI GÁBOR ANDRÁS

98. Csővár, sportpálya

(Pest megye) LT

2007 augusztusában egy magánszemély értesítette a váci múzeumot, hogy Csővár község Penc felőli végén az országút melletti partoldalban egy csomóban köveket látott. Helyszíni szemlénken kiderült, hogy a helyszín (Hrsz.: 266) a belterület DNy-i széle, a Penc–Csővár közti országút É-i oldala, az a hely, ahol 2004 nyarán benzinkút építéséhez 100–120 m hosszán, 30–60 m szélességben, 3,5–4 m mélyen levágták a domboldalt (Hrsz.: 267; a benzinkút végül nem épült meg).

A bevágás É-i oldalában valóban látszottak két helyen, közvetlenül a felszín alatt kövek, ezek azonban modern épület alapozásához tartoztak, téglák is voltak köztük. Ezenkívül az oldalsó semmilyen régészeti jelenség nem mutatkozott. Bejárva a helyszínt, közvetlenül a bevágás mögötti földút felszínén csontokra lettünk figyelmesek, melyek emberi vázhoz tartoztak, a csontok között zöld színű bronztárgy részlete és apró

kelta cserepek is voltak. A sírt a K felé lejtő domboldalon lezúduló esővíz moshatta ki, a felszínre került csontokat az úton közlekedő járművek is folyamatosan roncsolták, ezért még aznap feltártuk és dokumentáltuk a sír maradványait.

Hanyatt fekvő, nyújtott váz, tájolása DK–ÉNy 290–110°. A vázból néhány borda, a bal medence kis darabja, a töredékes comb- és lábszárcsontok, valamint a jobb kézfej néhány csontja maradt meg eredeti helyzetben. Mellékletek: a jobb kar mellett korongolt, omfaloszos aljú tál alsó része. A tál mellett egy másik, kisebb edény töredékei. Az agyagos talaj miatt az edények rendkívül mállekonny állapotúak, felszedéskor picik darabokra estek szét. Fél cm átmérőjű, trapéz átmetszetű, átfúratlan üvegpaszta(?) tárgy 1 cm hosszú darabkája a mellkas felső részén. Vaslánc(?) szétesett darabjai a mellkason, erősen korrodált állapotban. Az alsó lábszárak között 8 cm átmérőjű, pecsétlős-végű, rovátkolt bronz karperec két darabra törve, nyilván másodlagos helyzetben. A sír a csővári 10. sz. lelőhely kelta temetőjéhez tartozik.¹⁴

KÓVÁRI KLÁRA

99. Dabas, Fertályos-földek

(Pest megye) Á, Kö, Kk

2007. július 31. és augusztus 13. között próbafeltárást végeztünk a lelőhelyen, Dabastól ÉK-re az 5. sz. úttól É-ra, egy nagyobb kiemelkedés DK-i oldalán (Dabas 18. sz. lelőhely). A terepbejárásokkal már feltérképezett Árpád-kori és középkori telepet akartuk beazonosítani. A próbafeltárást során 4 kutatóárkot nyitottunk, amelyekben nagy sűrűségben kerültek elő a változatos formákat mutató – gödör, verem, cölöplyuk, kemence, padló – objektumok. A harmadik kutatóárkokban sorban egymás mellett, a felszínhez közel öt különálló padlószint, közöttük mintegy 40 cm széles fekete sávok – vélhetőleg döngölt falmaradványok – kerültek elő, nem eldönthető, hogy különálló házak padlóiról vagy a késő középkorra jellemző ugyanazon többosztatú ház/házak helyiségeiről van szó. Az egyik házban földbe ásott kemence maradványai voltak. Helyenként foltokban pusztult padlótöredékek mutatkoztak, amelyeket a szántás a viszonylag vékony humusgréteg miatt erősen megrongált. Összesen legalább 10 különböző padló volt azonosítható, amelyek közül kettőt átvágtunk, egyiküknél legkevesebb 3 azonosítható megújítási szinttel találoztunk. A gödrök/vermek nem mutattak egységes formát, mélységük is különböző, főként méhkas alakú és hengeres vermek, gyakran egymásba ásottak, kevés leletanyaggal. Soknak a betöltése erősen hamus és átégett, paticsos volt, továbbá egy esetben földbe ásott kemence törmeléke valószínűsíthető. Az árkokkal – a magas objektumsűrűség alapján – vélhetőleg a lelőhely

¹⁴ MRT 13/2 k. 4/10 lh.

legintenzívebb részét kutattuk. Településszerkezeti következtetéseket nem lehetett levonni, azonban világos, hogy többrétegű, több periódusú településről van szó. Többségében középkori/késő középkori leletanyag került elő, de néhány objektum Árpád-kori kerámiát tartalmazott. A kerámia zöme, főként a felszínen gyűjthető anyag, a 14–15. századra keltezhető.

MIKLÓSITY SZŐKE MIHÁLY

100. Dabas, Templomdomb, Fertályos-földek

(Pest megye) Kö

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága 2007. november 27. és december 21. között végzett megelőző régészeti feltárást a lelőhelyen (Hrsz.: 2362/6, 8). Ugyanitt július 13–31. között a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat próbafeltárást folytatott. Akkor 66 objektumot dokumentáltak, a sorszámozást mi 67-től folytattuk. Év végéig mintegy 320 régészeti objektumot tártunk fel. Ezek legnagyobb része változó mélységű, kerek, méhkas alakú gödör volt. Többnek az oldalát és alját agyaggal kitapasztották. Betöltésük szinte kivétel nélkül erősen hamus, többrétegű, mesterséges volt. Gyakoriak voltak bennük a fémléletek (sarló, kulcsok, szögek, övcsatok zablá, patkó), csonteszközök (csontkorcsolyák, festett, faragott csontlapok) és kőeszközök (fenő-, őrlőkövek). A lakóobjektumok csoportokban helyezkedtek el, földfelszín alá mélyedő alapterületük 3–4×8–10 m. A keményre döngölt, taposott, vastag, sárga agyagpadlón égett gerendanyomokat, ép edényeket (fazekat, szilkét, palackot), a hamus betöltésben háztartási kellékeket (késeket, kanalat, orsógombot) és mezőgazdasági vaszközöket (sarlót), bronzvereteket találtunk. A hamus betöltésű objektumok, az in situ megfigyelt leletek és a gazdag fémanyag alapján feltételezhetjük, hogy a település tűzvészben pusztult el. A kerámiaanyag alapján az általunk vizsgált településrészletet a 13–14. századra keltezhetjük. Kézikorongolt és gyorskorongolt edényeket egyaránt találtunk. A korai időszakra a kettős tagolású peremek és a bekarcolt csigavonalas díszítés jellemző, míg a későbbire a galléros és lekerekített peremtípus, hornyolt díszítéssel. A négyzetes alaprajzú, ácsolt szerkezetű, 5 m-es mélységig kibontott kútból és a házakból nagy mennyiségű asztali kerámia (pohár, szilke, festett kancsó, palack) származott. Szórványként került elő egy 14. század végi velencei aranydukát.

Munkatársak: Farkas Zoltán, Szeredi Anna régészek; Susits Diana régészhallgató; Liebhaber Réka, Márkus Balázs, Szabó Zsanett, Szécsényi Zoltán, Szrnka Attila régésztechnikusok.

RÁCZ TIBOR ÁKOS

101. Dalmand határa

(Tolna megye) Ó, Ró, Kö

2007. január 13-án célzott terepbejárást végeztünk a település több pontján.

Felsőleperd-puszta: Ismét bejártuk a lelőhelyet, sikerült pontosítanunk a faluhely kiterjedését a szántásban. Középkori cserepeket a légi felvételen jelentkező foltok környékén gyűjtöttünk, az erdősávtól (és a templomtól) D-re. A lelőhelyen egy kőbaltatöredéket és egy magkövet is találtunk, amely a közeli őskori lelőhelyről kerülhetett ide.

Kőkúti-major: Egy Wosinsky Mór által Dalmand határában említett középkori templomot kerestünk, ahol Fröhlich Róbert a 19. sz. végén ásást is végzett (bizonyosan római korinak tartva az épületet), amelynek során „2 bronzfigurát s egy feliratos harangdarabot talált”. Az egykori Kőkúti-major helye Dalmand szélétől ÉK-re kb. 0,5 km-re található, a közelében eredő Túri-víz É-i partján. A major helyétől DNy-ra, a patak D-i felén fekvő, ÉNy felé benyúló földnyelv közepén, nagy területen szétszántva, közepes sűrűségben apróra tört vegyes téglá- és kötörmelék található. A téglák között sok volt a római téglatöredék, amelyek vélhetőleg a közeli Iovia épületeiből kerültek ide (egyetlen szürke római cserép is előkerült). A falu neve bizonytalan.

Petőfi u.: Bertók Gábor 2000-ben légi fotón jelentkező objektumok terepen történő ellenőrzése során késő középkori cserepek mellett kő- és téglatöredékeket talált Dalmand belterületének DNy-i sarkában; az enyhén kimagasló, 20×10 m-es, intenzívebb részt elpusztult templomnak tartotta.¹⁵ Újra azonosítottuk az épületet: a Petőfi utca végétől D-re kb. 100 m-re, az É-D irányú villanyoszlopsortól Ny-ra kb. 20 m-re igen intenzíven főleg kő- és kevesebb téglatörmelék jelentkezett a szántásban, meszes habarcsdarabok kíséretében. A villanyoszlop tövében rengeteg, a szántásból kihordott, főleg római eredetű építőanyagot találtunk, köztük pl. 3 téglasor-szélességű faltömböt is. Ezek – a környék középkori templomhelyeihez hasonlóan – valószínűleg Iovia területéről kerültek ide. A lelőhely középkori falunévvel való azonosítása nem megoldott.

Munkatárs: Szabó Máté (PTE).

K. NÉMETH ANDRÁS

102. Dávod, Bocskai út vége

(Bács-Kiskun megye) B, Sza

2007 novemberében a Baja–Hercegszántó 51. sz. út rehabilitációjához készített örökségvédelmi hatástanulmány részeként régészeti terepbejárást végeztem az útfejlesztés egyes szakaszain. Ennek során tudtam megfigyeléseket tenni a lelőhelyen. A 2005-ben célzott régészeti terepbejárást során előkerült – részben a 3. sz. lelőhellyel összefüggő – lelőhely az 51. sz. közlekedési út bal oldalán található. A felszín kint jártunkkor szántott volt, jó látási viszonyokat nyújtott. A területen mintegy 250–300 m-es sávban szétszóródva jelentős mennyiségű

¹⁵ Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2000. Budapest, 2003. 123–124.